

Психологічні науки

УДК 159.92

Ямчук Таїса Юріївна

*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет*

Ямчук Таисия Юрьевна

*кандидат психологических наук,
старший преподаватель кафедры психологии
Мукачевский государственный университет*

Yamchuk Taïsa

*Candidate of Psychological Sciences,
Senior Lecturer in Psychology Chair
Mukachevo State University*

Алмаші Світлана Іванівна

*старший викладач кафедри психології
Мукачівський державний університет*

Алмаша Светлана Ивановна

*старший преподаватель кафедры психологии
Мукачевский государственный университет*

Almashi Svitlana

*Senior Lecturer in Psychology
Mukachevo State University*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА У ГАЛУЗІ СПОРТУ

**ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПСИХОЛОГА В ОБЛАСТИ СПОРТА
PSYCHOLOGICAL ANALYSIS OF THE PSYCHOLOGIST
PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE FIELD OF SPORTS**

***Анотація.** У статті проаналізовано наукову літературу про специфіку професійної діяльності психолога у галузі спорту. На базі проведеного теоретичного аналізу розглянуто аспекти професійної діяльності психолога. Виділено основні підходи в роботі психолога у галузі спорту, які сприяють ефективно здійснювати свою професійну діяльність. Обґрунтовано основні напрямки роботи спортивного психолога.*

***Ключові слова:** професійна діяльність, біхевіористичний підхід, психофізіологічний підхід, когнітивно-біхевіористичний підхід, психопрофілактика, психодіагностична робота, корекційна робота, розвиваюча робота, психологічна просвіта, психологічне консультування, психологічна реабілітація, психологічна експертиза, психологічна прогностика.*

***Аннотация.** В статье проанализирована научная литература о специфике профессиональной деятельности психолога в области спорта. На базе проведенного теоретического анализа рассмотрены аспекты профессиональной деятельности психолога. Выделены основные подходы в работе психолога в области спорта, которые способствуют эффективно осуществлять свою профессиональную деятельность. Обоснованы основные направления работы спортивного психолога.*

***Ключевые слова:** профессиональная деятельность, бихевиоральный подход, психофизиологический подход, когнитивно-бихевиоральный подход,*

психопрофилактика, психодиагностическая работа, коррекционная работа, развивающая работа, психологическое консультирование, психологическая реабилитация, психологическая экспертиза, психологическая прогностика.

Summary. *The article analyzes the scientific literature on the specific professional activity of a psychologist in the field of sports. On the basis of the conducted theoretical analysis the aspects of professional activity of the psychologist have been considered. The basic approaches in the work of a psychologist in the field of sports, which contribute to the effective exercise of their professional activity, have been highlighted. The basic directions of the sports psychologist's work have been substantiated.*

Key words: *professional activity, behavioral approach, psychophysiological approach, cognitive and behavioral approach, psychoprophylaxis, psychodiagnostic work, correctional work, developmental work, psychological education, psychological counseling, psychological rehabilitation, psychological examination, psychological prognosis.*

Постановка проблеми. В реаліях сьогодення у суспільстві професійна діяльність психолога спорту набуває особливої актуальності і викликає стійкий практичний інтерес. Професійна діяльність психолога у галузі спорту дуже своєрідна та складна, яка висуває багато вимог до особистості психолога. Складність проявляється в тому, що вона направлена на вивчення соціально-психологічних феноменів під впливом спортивної діяльності.

Теоретичне аналізування наукової літератури дозволяє стверджувати, що потреба у спортивних психологах є вираженою. Тому, вважаємо за доцільно проаналізувати основні аспекти, підходи та напрями у роботі психолога спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє стверджувати, що психологічні характеристики особистості індивіда щодо його професійної діяльності вивчали як зарубіжні так і українські психологи (О. Бондарчук, Дж. Голланд, Є. Клімов, Л. Карамушка). Проблема професійної підготовки психологів присвячено роботи вчених (О. Бондаренко, Ж. Вірна, В. Зливков, В. Панок, Л. Шнейдер, Н. Чепелева та ін.). Професійна діяльність психолога у галузі спорту як предмет наукових досліджень перебуває у центрі уваги дослідників (В. Бочелюк, І. Вачков, Е. Гогунів, В. Геселевич, О. Деркач, В. Філіна, О. Черепехіна).

Мета дослідження – вивчити психологічні особливості професійної діяльності психолога у галузі спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній літературі науковці описують три підходи до організації професійної діяльності спортивного психолога: функціональний (процесний) – у рамках цього підходу психолог реалізовує професійні функції, результат яких є метою його діяльності; проблемно-функціональний - у рамках цього підходу психологу потрібно виокремити проблемні аспекти системи професійної діяльності, у якій він працює та розробити програму з чітко визначеною метою; системний - у рамках цього підходу психолог системно вивчає професійні ситуації для подальшого прогнозування своєї діяльності [1; 2; 3; 4].

Значний інтерес до окресленої проблематики представляють погляди науковців [1] у виокремленні основних аспектів діяльності психолога у спорті:

Науковий аспект - вивчення психологом наукових проблем, які є основою для практичної діяльності у спорті.

Прикладний аспект — застосування психологічних знань та вмінь основними суб'єктами спортивного процесу.

Практичний аспект — особистий контакт психолога при вирішенні конкретних завдань у роботі зі спортсменами й батьками, спортивними командами, тренерами, адміністрацією закладу.

Сьогодні в межах багатьох досліджень різняться уявлення психологів спорту щодо ефективності застосування в практичній діяльності різних підходів, тому у більшості випадків використовують: біхевіористичний, психофізіологічний і когнітивно-біхевіористичний.

Біхевіористичний підхід. Послідовники цього підходу в процесі впливу на поведінку спортсмена вагоме місце надають зовнішнім факторам, порівняно невелике значення надається когнітивним процесам і особистості спортсмена.

Психофізіологічний підхід. Психологи, які працюють в даному напрямку, вважають, що найкращим способом вивчення поведінки у спорті є вивчення процесів діяльності головного мозку та їхнього зв'язку з руховою активністю.

Когнітивно-біхевіористичний підхід. Прихильники даного підходу особливу увагу приділяють пізнавальним здібностям спортсмена. Поведінка інтерпретується під впливом зовнішніх і внутрішніх (когнітивних) факторів, а також тим, як спортсмен аналізує зовнішні фактори.

В даному контексті інтерес викликають також дослідження В. Блудова, В. Плахтієнко аналізуючи діяльність спортивного психолога наголошують на необхідності психологічного забезпечення та психологічного супроводу всієї роботи з підготовки спортсменів.

Професійна діяльність спортивного психолога дозволяє виділити такі напрями роботи психолога у спорті: психопрофілактика — діяльність психолога спрямована на своєчасне попередження порушень у розвитку особистості спортсмена у спортивних групах, запобігання деструктивної

взаємодії між спортсменами та тренерами тощо; психодіагностична робота — діяльність психолога спрямована на використання психодіагностичних методів у спортивній діяльності; корекційна робота — система засобів впливу психолога на суб'єктів спортивної діяльності з метою корекції відхилень в особистісному розвитку спортсменів; розвиваюча робота — система заходів з метою розвитку у особистості спортсмена (тренера) необхідних психологічних якостей, здібностей; психологічна просвіта — розвиток психологічної компетентності основних суб'єктів спортивної діяльності; психологічне консультування — консультування суб'єктів спортивної діяльності з питань психологічного компонента тренувального та змагального процесів; консультування суб'єктів спортивної діяльності у вирішенні проблем психологічного характеру; психологічна реабілітація — надання психологічної допомоги спортсменам і тренерам у процесі відновлення; психологічна експертиза — участь психолога в оцінці нових технологій тренувального процесу, спортивних інновацій та розробці нових спеціальних діагностичних методик для роботи у спортивних закладах; психологічна прогностика — створення моделей поведінки та прогнозування психічного розвитку суб'єктів спортивної діяльності; психологічна підготовка — система заходів з ціллю оптимізації психічного стану спортсмена в умовах спортивної діяльності [1; 3; 4].

Проведений теоретичний аналіз показав, що у залежності від підходу до професійної діяльності психолога у галузі спорту, різними науковцями виділяється її структура, напрями роботи, основні аспекти. Узагальнення результатів проведеного теоретичного аналізу робіт українських та зарубіжних дослідників дає можливість виокремити, щодо ефективності застосування в практичній діяльності різних підходів: біхевіористичний, психофізіологічний і когнітивно-біхевіористичний.

Література

1. Бочелюк В. Й. Психологія спроту. Навчальний посібник / В.Й. Бочелюк, О. А. Черепехіна. К. : центр учбової літератури, 2007. 224 с.
2. Вейнберг Р. С. Психологія спорту [Текст] : підручник / Р. С. Вейнберг, Д. Гоулд. К. : Олімп. л-ра, 2001. 336 с.
3. Клименко В. В. Психологія спорту. навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Клименко. К.: МАУП, 2007. 432 с.
4. Сергієнко Л.П. Практикум з психології спорту: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту / Л. П. Сергієнко. Харків : «ОВС», 2008. 256 с.
5. Федик О.В. Психологія спорту: матеріали для самопідготовки до семінарських занять для студентів спеціальності «Психологія» / Редагування та упорядкування О.В.Федик. Івано-Франківськ: Інін, 2013. 226 с.